

Historien bag Rytterskolen og Prinsessens Hus

Dette er historien om de to historiske bygninger, Rytterskolen og Prinsessens Hus, som i 2024 rummer Valby Bibliotek på adressen Annexgade 2 i Valby.

Rytterskolen:

Rytterskolen i Skolegade stammer fra 1720'erne. I årene 1721-1728 oprettede Frederik IV oprettede 242 ens skoler på krongodserne, heriblandt den i Valby. Kongen ønskede dels at få bedre skoleforhold på landet, og dels at få forsørget sine rytterregimenter. Bønderne skulle bære udgifterne ved indkvartering og forplejning af rytterregimenterne, og som en form for kompensation blev "rytterskolerne" oprettet.

Der blev sat enslydende stentavler op på alle skolerne, og den i Valby sidder stadig på sin plads. Stentavlerne på rytterskolerne er dateret 1721 – det år hvor Frederik IV fyldte 50 år. Tavlerne bærer øverst Frederik IV's monogram. De indeholder en inskription på latin samt følgende vers på dansk:

*"Halvtredsindstyve år, Gud, har du mig opholdet,
at sygdom, krig og pest mig intet ondt har voldet.
Thi yder jeg min tak og breder ud dit navn
og bygger skoler op de fattige til gavn.
Gud lad i dette værk din nådes fylde kiende,
lad denne min fundats bestå til verdens ende,
lad altid på min stol en findes af min ætt,
som mener dig min Gud og disse skoler rätt."*

Teksten på latin lyder i oversættelse:

"Denne skole og 240 andre lignende skoler har jeg grundlagt i de distrikter, der af mig er oprettet for til stadighed at underholde 12 rytterregimenter".

Oprindeligt indeholdt Rytterskolen i Valby en skolestue og skolelærerens lejlighed. I 1842 blev skolen ombygget, så den fik sit nuværende udseende med kamtakkede gavle – og samtidig blev den udvidet til at have en skolestue i hver ende, mens skolelæreren boede i midten. Op til ca. 1850 måtte skolelæreren stort set ene mand klare undervisningen af et stigende antal børn. Først da børnetallet nåede op omkring 150 blev der ansat en andenlærer.

I 1876 kom der en ny skolebygning i Valby, nemlig den "grå skole", overfor på Skolegade (senere erstattet af "den gule skole"). I 1898 kom den "røde skole" på Rughavevej til. Det aflastede Rytterskolen, og i 1904 blev Rytterskolen nedlagt som skole.

Allerede fra 1840'erne blev Rytterskolen benyttet til en form for bibliotek - "Hvidovre Sogns Læseforening" – og førstelæreren var ulønnet bibliotekar. Biblioteket havde til huse i Rytterskolen indtil 1901, hvor Valby blev indlemmet i Københavns Kommune. På det tidspunkt kom biblioteket under navnet "Valby Folkebibliotek" under tilsyn af Københavns Kommunes Folkebiblioteker.

Biblioteket flyttede fra Rytterskolen i 1901.

Da skolen blev nedlagt i 1904, blev halvdelen af bygningen indrettet som brandstation, og der blev bygget et øvelsestårn udenfor. Den anden halvdel af bygningen blev benyttet som teknisk skole.

I årene omkring 1910 havde bygningen også en lille ekstra funktion: den var indleveringssted for rotter. Kvarterets drenge fik en dusør på 10 øre for hvor dræbt rotte, der blev indleveret på brandstationen, så de drev rottejagt i stor stil.

Biblioteket førte en omflakkende tilværelse på flere forskellige adresser frem til 1917, hvor det vendte tilbage til Rytterskolen som kommunal institution. Brandvæsenet fortsatte med at bruge halvdelen af bygningen, men i 1929 blev brandstationen nedlagt, og efter en omfattende ombygning blev hele bygningen inddraget til kommunebibliotek.

I bagbygningen til Rytterskolen blev der i 1952 oprettet børnebibliotek. I midten af 1980'erne blev biblioteket udvidet med en tilbygning samt med "Prinsessens hus"; det udvidede bibliotek blev åbnet i 1988.

Prinsessens Hus

"Prinsessens hus" ligger på Annexstræde 4. I Annexstræde er der ikke mange genkendelige huse fra starten af 1900-tallet, men "Prinsessens hus" har holdt stand.

I "Prinsessens hus" boede i en årrække frem til starten af 1980'erne en original, der blev kaldt Prinsessen, formentlig fordi hun altid var klædt i prinsessetøj: en hvid tylskjole med flæser, røde sløjfer i håret, kulsort krøllet hår, der nåede til skuldrene og et rødt bånd om livet, selvom hun bestemt ikke var helt ung længere. Hun blev tit ledsaget af sin mand, der gik nogle skridt efter hende, en ældre herre som fik skældud konstant.

Kilder:

A. Steen Jensen: Glimt af det gamle Valby, 1998.

Kristian Erslev: Valby i gamle dage og nu: Valby gennem 1000 Aar, 1949.

Hans-Otto Lindgreen: Engang i Valby. 33 artikler. 2019.

Allan Tønnesen: Frederik den IV's rytterskoler, 2022. Se evt.

<https://www.universitypress.dk/shop/frederik-den-fjerdes-3973p.html>

Pjece fra Valby Bibliotek, 1977: Et lille hus i Valby. Biblioteket i den gamle rytterskole".

Blog af Claus Ib: <https://clausib.blogspot.com/2013/01/annexstrde-4-prinsessens-hus.html>

Facebook-gruppe Gamle Valby, søgt efter "Prinsessens hus"